

ELTE-TÓFK

KÉPEK ÉS SZOBROK a Magyar Nemzeti Galériában

Műelemző dolgozat

Mészáros László

Tékozló fiú

Kovács Viola
II/1b

Bevallom, a választásomhoz hozzájárult az is, hogy többféle tékozló fiúval találkoztam már tanulmányaim során, és kíváncsi voltam, milyen szemszögből jeleníti meg a bibliai történet szereplőjét Mészáros László. Bár alig ismerem az alkotót, munkáival eddig csak a róla szóló könyvben találkoztam, mégis ismerősként tűnt fel előttem újszerű ábrázolásával. Előjött az az ismerős érzés: „Mintha láttam volna már valahol...”

Először nem is találtam meg a szobrot, úgy „elrejtették” a kiállítás berendezői. Meg persze valami drámai jelenetre számítottam, minimum kétalakos szoborpárra, egy apa és elveszettnek hitt fia találkozására. Egyszóval felkavaró érzelmekre, amik már az elődök tolmácsolásában is itt-ott megjelent, mint például Rembrandt rézkarcán, vagy éppen Meunier márványszobrában. De kis kutatás után ráleltem az ember nagyságú alakra. Egy parasztfiút ábrázol első látásra, de ha az ember nem sajnálja az idejét, hogy egy kicsit jobban szemügyre vegye, mást fog tapasztalni. Ugyanis „megszólal” a szobor, ha az ember a szemébe néz.

Előjáróban mi az, amit feltétlenül fontos tudnunk az alkotóról, s környezetéről. Nagyszülei parasztok voltak, szülei pedig kemény munkával keresték meg a napi betevőt. Mészáros László 1905. szeptember 18-án született második gyerekként. Akkori lakhelyükön, Csepelen a kis László átélte a munkásosztály forradalmát. Apja, a munkások egyik szószólójaként, többször elvitte a családot a gyűlésekre. (A munkások sanyarú helyzetét szívügyének tekintette később pályája során.) Sokszor kellett költözniük, később apja elvesztette állását. A nagyapai örökség mentette meg Mészárosékat az éhezéstől és a nyomortól. A gyerekek ekkora már heten voltak. Tejméréssel és kihordással kezdtek el foglalkozni. Mindenkinek ki kellett vennie a részét a munkából, így a gyerekek a tanulás mellett is dolgoztak. László tehetségére egyik tanára figyelt fel, s az ő szorgalmazására a szülők beleegyeztek abba, hogy fiúk egy ötvösműhelyben csiszolhassa tudását. László ekkor már tudatosan szobrásznak készült. A család minden támogatást megadott neki, s mikor felvételt nyert az Iparművészeti Iskolára, hihetetlen buzgalommal és tudásszomjjal tanulta meg a szobrászati technikák fortélyait. Az alkotás vágya szüntelen lobogott benne, így hamarosan iskolán kívül is többször megmutathatta tehetségét. Olykor besegített egy-egy munkában és más megrendeléseket is elvállalt, így a megkeresett pénzből „műtermet” építhetett barátjával, Vilt Tiborral. Ez az önállósodás egyben az iskola ideiglenes abbahagyását is jelentette. Később tanulmányai befejezésével, mint képzett művész vághatott neki ennek a nem túl biztató pályának.

A gazdasági válság, a kisemberek kegyetlen sanyargatása, az újat kereső művészek harca a protekcióval rendelkező konzervatívokkal szemben, a „tehetségáradat” kilátástalan jövője jellemezte az akkori korszakot. De Mészáros László „őstehetség” volt. Erős, magabiztos, tehetséges és kitartó. Szinte megszállottként dolgozott, szüntelenül, így hamar felfigyeltek rá. Műveit (köztük a *Korsós nőt*, az *Álló parasztfiút*, a *Fiatal munkást* és a *Mongol tavaszt*) számos kiállításon láthatta a közönség 1928-tól. Kezdeti sikerei új összeköttetések, kapcsolatok kialakulását is jelentette. Ám a kritikusok és a közvélemény elismerő szavai, s a tehetős sznobok sajátos megrendelése (amiknek pénzszerűben néha nem tudott ellentmondani) azonban nem befolyásolták abban, hogy mindig művi igényességgel alkosson.

Életének főműveként emlegetik a *Tékozló fiú* portréját (1930). Mivel neve evvel a szobrával vált igazán ismertté, később a köztudatban az „egyművű” alkotók között tartották számon Mészáros Lászlót (bár munkásságának nem ezt volt a célja). Noha számos művéhez családi és baráti környezetből szervezett modelleket, az alaki vonások megformálása mellett döntő szerepet játszottak belső gondolatai és érzései is, ezáltal nem igazán hiteles „másolatok” születtek a keze alatt. A *Tékozló fiú*hoz kapcsolódóan, pl.: a *Fiatal munkás*, az *Ülő munkás* és az *Álló parasztfiú* mind osztályembereket ábrázolnak, a maguk kilátástalan körülményei közt, de egyben kihangsúlyozva teljes értékű emberi voltukat, tiszta és mély érzéseiket. S nincs

szüksége különösebb pózokra ahhoz, hogy mindezt szobrain kellően visszaadja. Rendkívül sokrétű és árnyalt emberábrázoló művészete, s nem kell a részletekbe merülnie, hogy a megfelelő lélektani hatást elérje.

Már eleve a cím is gondolkodtatába ejtett, vajon miért emellett döntött a művész. Talán a parasztfiú elnevezéssel nem ért volna el ilyen megrendítő hatást? Lehet. Mindenesetre sokaknak a tékozló fiúról a bibliai történet jut először eszébe (Lukács 15, 11-32). S bár fiatalon tagja volt egy vallási közösségnek, mégsem mondható, hogy ennek hatására keletkezett a mű. Tény viszont, hogy már gyerekkorától meghatározó volt számára a paraszttal, munkásokkal szembeni tisztelet és szolidaritás érzése, hiszen nap mint nap találkozott velük, osztozott sorsukban. Hitt abban, hogy tehetségét az elnyomottak és kizsákmányoltak ügyének szolgálatába kell állítania. Az ábrázolt emberek alakjai nem a szájalomra, inkább a helyzet túrhetetlenességére irányítják a szemlélők figyelmét. A magyar szobrászat eddigi történetében még nem volt arra példa, hogy valaki a munkásokat és a parasztokat tette volna művészetének főhősévé. (Talán Constantin Meunierrel lehetne párba állítani.) Ők a kitartás, az akarat, a szorgalom attribútumai egy nemzet számára. Nem fitogtatják erejüket, nem követelnek, de mindenhez joguk és képességük van. Persze a cím alapján elképzelhető az is, hogy hasonlóan a régi reneszánsz, németalföldi, vagy barokk művészekhez, akik ihletüket a Bibliából merítették, Mészáros is átvonatkoztatta a tékozló fiút saját környezetébe. A kérdés már csak az, vajon a parasztfiú maga tékozta-e el az „apja” (vagy mondjuk a nemzet) vagyonát, vagy mások kezébe került az, ami jog szerint őt illetné? Vagy esetleg a környezetében volt a bibliai történetre példa, nem tudni. Az alkotás fontossága szempontjából ez nem lényeges, hatása így is leírhatatlan.

A Tékozló fiú alakja eltér az eddig készített szobrokétól. Pattanásig feszülő indulat és energia hatja át egész lényét. Pillanatnyi mozdulatlansága, földbe gyökerezett lábai csupán a látszat, tette kész testhelyzete sugallja elszántságát. Mészáros szimmetrikusan ábrázolja, ezáltal egy önmagában nézve nyugalmi helyzetet teremt. Testét határozott súlypontok tagolják. Mellőzi a túlzó részletezést, finom kis jelzésekkel mesterien érzékelteti a lélek dúltságát. A külső nyugalomhoz heves belső mozgás párosul. Természetesen a belső zaklatottság a külsőben jelenik meg, melyet különböző kontrasztokkal, az összetartó-széttartó vonalak ritmusával, a csupasz felsőtest „finomságával” és a tördelt formákból felépülő bő gatyával is kihangsúlyoz. A fiú mintha visszatartaná lélegzetét, megfeszül a mellkasa, ám elnémulnak az ajkak, a szemei szinte könnyben úsznak, kezeit majdnem ököbe szorítja. Arcáról leolvasható minden érzése, gondolata. Haját, akár egy babérkoszorút finoman ráhelyezi a fejére. Mészáros László „szobrokban érzett, szobrokban gondolkodott”. Kétségtelenül benne formálódott a fiú alakja, lelkének állapota gyúrta össze teljes egészé.

Mészáros Lászlót a szakirodalom a magyar szobrászat egyik legnagyobb tehetségeként említi. Munkásságának bemutatását az a sajnálatos tény nehezíti, hogy sanyarú életkörülményei miatt (nem volt állandó lakása, műterme) munkáit hely hiányában, majd később az emigrálás következtében elosztogatta. Számomra különleges élmény volt megismerni életét, személyét, munkásságát. Expresszív erejű szobrai, egyéni szimbolikája magával ragadja a nézőt. Végezetül a kedvenc idézetem tőle, ami vitathatatlanul jellemzi művészetét:

„... nincs is annál nagyobb gyönyörűség, mint anyagot formálni az emberek gyönyörűségére.” /Mészáros László/

Felhasznált irodalom:

Kontha Sándor: Mészáros László (1905-1945), Corvina Kiadó, 1966

Művészet Lexikon III. kötet, Akadémia Kiadó, 1967

Művészet Kislexikon, Akadémia Kiadó, 1980